

VERBORGEN GROEN

In 1489 werden dertien 'kamers met erven' overgedragen aan de heren van het Elisabeth's Gasthuis. Bepaald werd dat alleen arme mensen of priesters hier mochten wonen. Het hofje was eerst aan vier kanten bebouwd, maar omdat de Barvoetesteeg (nu straat) verbreed moest worden, is één huizenrij gesloopt zodat u nu door een hek dit hofje kunt zien liggen. Het huis schuin tegenover de ingang, aan de rechterkant, is de regentkamer. De kamer is nooit gebruikt omdat de regenten hun eigen vertrekken in het Elisabeth's Gasthuis hadden.

Met uw rug naar het hofje toe gaat u linksaf, terug naar de **Botermarkt**. U loopt naar de overzijde van de Botermarkt richting **Verwulft** en slaat rechtsaf de **Gedempte Oude Gracht** op. U loopt door tot de verkeerslichten bij de **Grote Houtstraat**, Steek hier de straat over en vervolg uw weg rechtsaf op de **Gedempte Oude Gracht**. U neemt daarna de tweede straat links, de **Schagchelstraat**.

Langs de tuin loopt u door het hofje naar het aangrenzende nieuwste hofje van Haarlem. Dit is het **Johannes Enschedéhof (14)**, opgeleverd in 2007. Dit hofje, genoemd naar de beroemde Haarlemse drukkerij, is ontworpen door de Haarlemse striptekenaar Joost Swarte en architect Henk Döll. Dit duo werkte al eerder samen aan het ontwerp van de Haarlemse Toneelschuur. De handtekening van Joost Swarte is duidelijk te herkennen in het grote glas-inloodraam in het hofje.

U steekt de **Anegang** over en gaat de **Warmoesstraat** in. Rechts op nummer 23 is het **Hofje In den Groenen Tuyn (12)** gevestigd (geopend tussen 10.00 en 12.00 uur na aanbellen). Aan het einde van de **Warmoesstraat** gaat u rechtsaf over de **Oude Groenmarkt**. Loop rechtdoor door de **Damstraat**. Hier gaat u de eerste straat links. U loopt nu door de **Nauwe Appelaarsteeg** langs de achterkant van Teylers Museum (rechts) en gerechtsgebouw De Appelaar (links). Na het gerechtsgebouw gaat u linksaf de **Wijde Appelaarsteeg** in.

Verlaat het hofje door de grote grijze deur en ga linksaf de **Korte Begijnestraat** in. Aan het einde van deze straat slaat u linksaf de **Lange Begijnestraat** in. U komt nu langs de Toneelschuur en concertgebouw Philharmonie.

Aan uw rechterhand op nummer 11 vindt u het **Hofje van Bakenes (13)**. Dit is het oudste nog bestaande hofje in Nederland, gesticht in 1395. De officiële benaming van dit hofje is 'De Bakenesserkamer', waarmee geduid wordt op de kamerwoningen in het hofje. Let, voor u het hofje binnengaat, eens op de spreuk die boven de poort staat. 'Dirck van Bakenes voor vrouwen acht en twee mael ses'. Dit duidt op het aantal vrouwen $8 + (2 \times 6)$, dus twintig in totaal dat hier woonde en op hun minimumleeftijd $(8+2) \times 6$, dus zestig jaar. Na het sluiten van de poort loopt u door een smal toegangspad naar het eigenlijke hofje. De huisjes zoals ze er nu uitzien dateren uit de 17e eeuw. Opvallend is de met een houten baldakijn overdekte waterpomp in de tuin van het hofje.

Ga rechtsaf over de **Riviervischmarkt** en loop rechtdoor richting het standbeeld dat u ziet van Laurens Janszoon Coster.

U bent terug bij het startpunt van uw wandeling: de **Grote Markt**.

Colofon
 Productie en redactie: Haarlem Marketing - haarlem.nl
 Grafische vormgeving: Studio Naskin - naskin.nl
 VVV Haarlem is onderdeel van Haarlem Marketing
 (wijzigingen voorbehouden, februari 2016)

Volg ons op: [f /Haarlemmarketing](https://www.facebook.com/haarlemmarketing) [t @CMHaarlem](https://twitter.com/CMHaarlem)

EEN WANDELING LANGS HAARLEMSE HOFJES

De wandeling 'Verborgen Groen' leidt u langs de verborgen rustoorden in de stad. Achter de zware deuren en verscholen toegangspoorten vindt u de Haarlemse hofjes met schattige huisjes en fraaie tuinen. De prachtige hofjes die Haarlem rijk is, herinneren ons nog steeds aan lang vervlogen tijden. De hofjes werden gesticht door de gegoede burgerij als opvang voor behoeftige ouderen en bejaarde vrouwen. Zij werden gehuisvest in kleine woningen, die aan een als tuin ingericht binnenhof lagen. De toegang tot deze woongebiedjes werd meestal gevormd door een aan de straatzijde gelegen poort. Deze wandeling start op de Grote Markt en duurt ongeveer 1,5 uur.

Er zijn van oorsprong drie soorten hofjes: kerkelijke hofjes, stichtingshofjes en gildehofjes. De eerste hofjes (voor de Begijnen van de kerk) ontstonden al in de 12e eeuw. Later werden door de kerkenraden hofjes gesticht, omdat zij zich vanuit religieus oogpunt verplicht voelden de armen aan een vorm van huisvesting te helpen. Rijkere families stichtten in de 17e en 18e eeuw hofjes om hun familienaam te laten voortbestaan in de naam van het hofje. Deze hofjes werden veelal beheerd door een daartoe in het leven geroepen stichting. Ook door de gilden, een soort beroepsverenigingen, werden hofjes gesticht. Een voorbeeld hiervan is het Brouwershofje, gesticht voor de arme brouwersmeiden die na jaren hard werken een plek nodig hadden om te wonen.

Omdat de praktijk leerde dat mannen slecht een eigen huishouden konden voeren, werden de hofjes speciaal bestemd voor weduwen en arme, ongehuwde vrouwen van boven de zestig jaar. De heren werden ondergebracht in oudemannenhuizen, zoals het gebouw waarin nu het Frans Hals Museum is gevestigd. Regenten bepalen tot op de dag van vandaag wie er in het hofje mogen wonen.

De hofjes zijn in principe geopend van maandag t/m vrijdag van 10.00 tot 17.00 uur. Op zaterdag is een deel van de hofjes gesloten. Op zon- en feestdagen zijn de hofjes niet toegankelijk. Wij gaan er van uit dat u bij een bezoek aan een hofje rekening houdt met de privacy van de bewoners!

Het startpunt van de wandeling is de **Grote Markt**. Met uw rug naar het stadhuis loopt u de straat aan uw linkerzijde in, dit is de **Barteljorisstraat**.

Aan het eind van de straat ziet u links voor u het Hofje van Oorschot. Dit hofje is op zaterdag helaas niet toegankelijk voor publiek, maar is goed zichtbaar door het grote stalen hek aan de voorkant van het hof.

Het **Hofje van Oorschot (1)** is gebouwd in 1769 uit de nalatenschap van Wouterus van Oorschot. Het hofje bestaat uit een hoofdgebouw met twee zijvleugels. In het hoofdgebouw is een gedichtje aangebracht over de oprichter van dit hofje: 'Wouterus van Oorschot laat hier zijn liefde blijken, den armen tot een troost, een voorbeeld aan de rijken'. Wouterus van Oorschot heeft ook bepaald dat de laatst beroepen hervormde predikant en de laatst benoemde notaris van Haarlem als regenten moeten optreden.

Na uw bezoek aan dit hofje loopt u vanuit de poort rechtsaf en gaat u meteen weer rechts de **Krocht** in. U loopt langs de zijkant van de huisjes van het Hofje van Oorschot en gaat rechtdoor de **Ursulastraat** in. Achter de deur van nummer 16 is het Remonstrantse Hofje te vinden. Op deze plek stond vroeger het Ursulinenklooster. Dit hofje is niet vrij toegankelijk. U loopt rechtdoor, steekt de **Nassaulaan** over en gaat schuin aan de overkant de **Magdalenestraat** in. U neemt de eerste straat links, de **Witte Herenstraat**.

Net voor de Lutherse kerk ziet u op nummer 16 A t/m I aan uw rechterhand het **Luthers Hofje (2)**. Het Luthers Hofje werd rond 1648 gebouwd door de Lutherse gemeente en is altijd nauw verbonden geweest met de Lutherse kerk. Kerk en hofje zijn gebouwd op het terrein van het vroegere klooster van de Norbertijnen. Deze kloosterlingen liepen in het wit en werden ook wel Witte Heren genoemd, wat de naam van de straat verklaart. De vier huisjes tegen de kerk zijn het oudst. De vijf huisjes aan de rechterkant zijn later gebouwd. Bij de regentenkamer achter in het hofje ziet u een 'buitenspreekstoel', de regenten en predikant spraken van hieraf de bewoners toe. Bij de laatste restauratie zijn wat huisjes samengevoegd, nu zijn er vijf woningen.

De regentenkamer is behangen met goudlederen behang! Het aantal woningen is na de restauratie teruggebracht tot tien. Om voor een huisje in aanmerking te komen moet men minimaal vijftig jaar oud en in Haarlem geboren zijn, of tenminste zes jaar in Haarlem hebben gewoond. Een paar jaar geleden is er in de tuin een ontmoetingsruimte gebouwd.

Na het verlaten van dit hofje gaat u rechtsaf. Naast nummer 30 herinnert een poortje aan een derde hofje dat vroeger in deze straat gevestigd was: het **Coomanshofje (4)**, dat in 1871 werd opgeheven. (Dit voormalig hofje is niet te bezichtigen, niet aanbellen s.v.p.) Aan het eind gaat u linksaf de **Zijlstraat** in. U steekt de **Gedempte Oude Gracht** over en loopt rechtdoor. U neemt het tweede straatje rechts en loopt onder de poort door **'t Pand** in. U loopt nu aan de achterkant van het stadhuis. U gaat met de bocht mee naar rechts en komt uit op het **Prinsenhof**.

Het **Prinsenhof (5)** is eigenlijk de oude kruidentuin van een voormalig klooster, waar nu het stadhuis in gevestigd is. Achter in de tuin ziet u een vredestempeltje, gebouwd in 1648, naar aanleiding van de vrede van Münster. Ook staat er een beeld van Laurens Jansz. Coster, volgens de Haarlemmers de uitvinder van de boekdrukkunst. In de panden rond het Prinsenhof is o.a. het Stedelijk Gymnasium gevestigd. De tuin wordt door de gymnasiasten de 'hortus' genoemd.

U gaat links de **Jacobijnestraat** in en slaat bij de T-splitsing rechtsaf de **Koningstraat** in. Op nummer 20 kunt u even een blik werpen in de hal van het **Huis van Schagen (6)**, een bijzonder fraai gerestaureerd pand. Als de deur open is kunt u achterin een kijkje nemen in de (afgesloten) binnentuin.

U gaat rechts de **Stoofsteeg** in en steekt aan het eind de **Gedempte Oude Gracht** over. Vervolgens gaat u naar links. Al snel krijgt u aan uw rechterkant de **Botermarkt**. Houd de rechterkant van het plein aan en vind op nummer 9, goed verstopt, een gangetje naar het Bruiningshofje.

De meeste hofjes werden gesticht door rijke personen die geen kinderen hadden. De stichter van het **Bruiningshofje (7)**, Jan Bruininck Gerritsz, had echter zeven kinderen! Tijdens zijn leven kocht Bruininck huisjes rond zijn eigen woning op. Uit deze bezittingen is rond 1610 het hofje ontstaan. Het Bruiningshofje heeft geen regentenkamer, dit komt waarschijnlijk doordat het hofje een 'familieaangelegenheid' was en men gewoon thuis vergaderde. Op dit moment zijn leden van de Doopsgezinde gemeente hier regent. Het hofje is klein, er zijn slechts vier woningen.

U verlaat het hofje en steekt schuin rechts de **Botermarkt** over en gaat de **Tuchthuisstraat** in. Op nummer 8 vindt u het Brouwershofje.

Het **Brouwershofje (8)** is in 1472 gesticht door Jacob Huyge Roeperszn. en zijn zus. Zij lieten hun bezittingen na aan het Haarlemse Brouwersgilde. In deze tijd waren in Haarlem zo'n honderd brouwerijen gevestigd. De arme brouwersmeiden, die niet meer in de brouwerijen konden werken, werden in dit hofje ondergebracht. In 1576 was er in Haarlem een grote stadsbrand die 449 huizen verwoestte, waaronder het Brouwershofje. In 1586 werd het hofje herbouwd. Dit hofje ziet er anders uit dan de rest van de hofjes in Haarlem, er is slechts één rij huisjes met in het midden de poort. Het lijkt alsof er acht huisjes zijn, maar in werkelijkheid zijn het er vier.

U verlaat het hofje, gaat rechts en neemt vervolgens de eerste straat links. U loopt nu in de **Breestraat**. Neem de eerste straat rechts. Dit is de **Gierstraat**. Hier vindt u de bijzondere Wijnkoperij Okhuysen. Onder de winkel bevindt zich een oude wijnkelder. In de Gierstraat neemt u meteen de eerste straat weer rechts, de **Korte Gierstraat**. Ga links de **Lange Annastraat** in waar u op nummer 40 het **Hofje van Guurtje de Waal (9)** ziet.

Guerte de Wael was een rijke vrouw. Tijdens haar leven bepaalde zij al dat er van een deel van haar geld een hofje gebouwd moest worden voor weduwen, maagden of gehuwde vrouwen met of zonder kinderen. Nog tijdens haar leven veranderde dit in 'weduwen of oude vrijsters die lid waren van de Gereformeerde (nu Hervormde) gemeente'. Het hofje werd in 1616 gesticht. Het huisje links in de poort is de woning van de opzichteres.

Als u het hofje uit komt gaat u naar rechts, u komt op het **Nieuwe Kerksplein** en opent de deur bij het rode nummer 11. U loopt het gangetje door en u komt uit in het **Proveniershof (10)**. Op deze plek was vroeger het vrouwenklooster St. Michael gevestigd. Na de hervorming werd het pand aan de Schutterij van St. Joris gegeven. Het klooster werd in 1591 afgebroken en vervangen door een nieuw doelengebouw. De voormalige kloosterhof werd gebruikt als schietterrein. Na het vertrek van de schutterij is het pand even een stadsherberg geweest. In 1706 werd het complex verbouwd tot een soort verzorgingshuis voor oudere mensen. Het Proveniershof was niet, zoals de andere hofjes, bedoeld voor de armen. Het bijzondere aan dit hof is dat de mensen die er kwamen wonen geld betaalden. Vandaar ook de naam Proveniershof. Een provenier was iemand die zich inkocht in een huis. In totaal zijn er 67 woningen waarvan er 38 rond de tuin liggen. De overige huisjes liggen aan de aangrenzende straatjes. In dit hof mogen ook echtparen wonen.

U loopt het hof door en gaat onder de grote poort door. U komt in de belangrijkste winkelstraat van Haarlem, de **Grote Houtstraat**. U gaat rechts, en neemt de tweede straat rechts, de **Korte Houtstraat**. Dit is één van de groenste straatjes van Haarlem. U loopt rechtdoor langs de Nieuwe Kerk (1613, Lieven de Key), en gaat voorbij de kerk rechts en vervolgens rechtdoor de **Lange Raamstraat** in. U komt op de plek waaraan deze wijk haar naam dankt: een soort pleintje waar vijf straatjes bij elkaar komen, deze wijk heet dan ook 'Vijfhoek'.

U gaat de tweede straat links de **Drapenierstraat** in en meteen rechts de **Vlamingstraat**. Aan het eind van deze straat loopt u tegen het **Hofje van Loo (11)** aan. U kunt dit hofje helaas niet bezoeken, maar u hebt wel een mooi zicht op de tuin.